
XVII. ROZLICZANIE PODATKU VAT W ODNIESIENIU DO NIEŚCIĄGALNYCH WIERZYTELNOŚCI

1. Podstawa zastosowania ulgi na złe długi

Wśród przywilejów, jakie przysługują podatnikom VAT, istotną rolę odgrywa prawo do korekty podstawy opodatkowania i podatku należnego w sytuacji gdy nie otrzymali oni w odpowiednim terminie zapłaty za sprzedane towary czy usługi. Procedura nazywana „ulgą na złe długi” dotyczy wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona – czyli gdy nie została ona uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie w określonym ustawowo czasie od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze.

Wierzyciel, który zamierza skorzystać z ulgi na złe długi musi pamiętać o konieczności spełnienia warunków określonych w art. 89a ust. 2 ustawy o VAT. Są one następujące:

- 1) na dzień poprzedzający dzień złożenia deklaracji podatkowej, w której dokonuje się korekty wierzyciel jest podatnikiem zarejestrowanym jako podatnik VAT czynny,
- 2) od daty wystawienia faktury dokumentującej wierzytelność nie upłynęły 3 lata, licząc od końca roku, w którym została wystawiona.

W przypadku dostawy towaru lub świadczenia usług dokonanych na rzecz podmiotu innego niż podatnik, o którym mowa w art. 15 ust. 1, zarejestrowany jako podatnik VAT czynny, korekta, o której mowa w ust. 1, może zostać dokonana, jeżeli:

- 1) wierzytelność została potwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu i skierowana na drogę postępowania egzekucyjnego lub
- 2) wierzytelność została wpisana do rejestru długów prowadzonego na poziomie krajowym, lub
- 3) wobec dłużnika ogłoszono upadłość konsumencką na podstawie odrębnych przepisów.

2. Termin dokonania korekty przez wierzyciela

Na podstawie art. 89a ust. 3 ustawy o VAT, wierzyciel ma prawo do dokonania korekty podstawy opodatkowania i podatku należnego w rozliczeniu za okres, w którym upłynęło 90 dni od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze. Korekty takiej może dokonać pod warunkiem, że do dnia złożenia przez niego deklaracji za ten okres rozliczeniowy należność nie została uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie.

Przykład

W dniu 5 grudnia 2023 r. podatnik wystawił fakturę na rzecz firmy „Beta”. W fakturze tej określono termin płatności na 20 grudnia 2023 r. Kwota netto z faktury wynosiła 10.000 zł, podatek VAT 2.300 zł.

W dniu 20 marca 2024 r. mija 90. dzień od dnia upływu terminu płatności określonego na fakturze.

Oznacza to, że podatnik ma prawo do zastosowania ulgi na złe długi, czyli do pomniejszenia podstawy opodatkowania i podatku należnego o kwotę wynikającą z wystawionej w grudniu faktury, jeżeli dłużnik nie uregulował należności. Korekty tej będzie mógł dokonać w deklaracji za marzec 2024 r., o ile do dnia zło-

zenia deklaracji podatkowej za ten okres wierzytelność nie zostanie uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie.

Korekta dokonywana jest w JPK_V7M/V7K (w części ewidencyjnej i deklaracyjnej) i polega na pomniejszeniu zarówno wartości netto, jak i podatku należnego od sprzedaży opodatkowanej daną stawką podatkową.

Jeżeli w deklaracji za ww. okres podatnik nie skorzysta z ulgi na złe długi, będzie mógł prawo to zrealizować jedynie poprzez korektę deklaracji za okres, w którym upłynął 90. dzień od terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze.

3. Obowiązek korekty VAT naliczonego przez dłużnika

Ulga na złe długi jest przywilejem podatników wobec których kontrahenci nie wywiązują się terminowo z płatności należności za nabyte towary czy usługi. Dla dłużnika przepisy w zakresie ulgi na złe długi są znacznie bardziej restrykcyjne. W myśl bowiem art. 89b ust. 1 ustawy o VAT, w przypadku nieuregulowania należności wynikającej z faktury dokumentującej dostawę towarów lub świadczenie usług na terytorium kraju w terminie 90 dni od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze, dłużnik ma obowiązek dokonania korekty odliczonego podatku naliczonego wynikającego z tej faktury, w rozliczeniu za okres, w którym upłynął 90. dzień od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze. Przepis ten nie ma zastosowania wówczas, gdy dłużnik ureguje należność najpóźniej w ostatnim dniu okresu rozliczeniowego, w którym upłynął 90. dzień od dnia upływu terminu płatności tej należności. Jeżeli należność zostanie uregulowana częściowo, korekta dotyczy będzie podatku naliczonego przypadającego na nieuregulowaną część należności.

Przykład

W dniu 2 stycznia 2024 r. firma „Alfa” wystawiła fakturę na rzecz kontrahenta – Jana K. z terminem płatności przypadającym na 9 stycznia 2024 r. W dniu 9 kwietnia 2024 r. minie 90. dzień od dnia, w którym upłynął termin płatności.

Jeżeli zatem najpóźniej w ostatnim dniu kwietnia dłużnik ureguje należność, to nie będzie miał obowiązku korygowania odliczonego wcześniej podatku naliczonego.

Natomiast, jeśli do tego momentu należność nie zostanie uregulowana, dłużnik musi skorygować odliczony podatek naliczony. Korekty należy dokonać w rozliczeniu za kwiecień 2024 r.

4. Korekta VAT w związku z uregulowaniem należności

W przypadku gdy po złożeniu deklaracji podatkowej, w której wierzyciel skorygował podatek należny i podstawę opodatkowania, należność zostanie uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie, wierzyciel ma obowiązek zwiększenia podstawy opodatkowania i kwoty podatku należnego w rozliczeniu za okres, w którym należność została uregulowana lub zbyta. Jeżeli należność zostanie uregulowana częściowo, wówczas podstawa opodatkowania oraz kwota podatku należnego musi być zwiększona w odniesieniu do tej części.

Przykład

Wierzyciel skorzystał z ulgi na złe długi i skorygował podstawę opodatkowania oraz podatek należny w deklaracji za listopad 2023 r. W styczniu 2024 r. dłużnik uregulował w całości należność za nabyte towary, w stosunku do której wierzyciel skorzystał z ulgi na złe długi. W takim przypadku wierzyciel ma obowiązek dokonania korekty podstawy opodatkowania i podatku należnego w rozliczeniu za ten miesiąc, w którym otrzymał należność od dłużnika, czyli w rozliczeniu za styczeń 2024 r.

Również dłużnik w takim przypadku ma prawo do korekty (zwiększenia) kwoty podatku naliczonego podlegającego odliczeniu. W myśl bowiem art. 89b ust. 4 ustawy o VAT, w przypadku uregulowania należności przez dłużnika po dokonaniu korekty podatku naliczonego, dłużnik ma prawo do zwiększenia kwoty tego podatku w rozliczeniu za okres, w którym należność uregulowano (lub o część kwoty podatku naliczonego – przy częściowym uregulowaniu należności).

5. Odpowiedzi na pytania

5.1. Ulga na złe długi w przypadku sprzedaży na rzecz konsumentów

Czy mogę zastosować ulgę na złe długi w odniesieniu do transakcji, w której nabywcą towarów był konsument?

Procedura tzw. ulgi na złe długi dotyczy nie tylko podatników VAT czynnych spełniających określone warunki ale również osób fizycznych będących konsumentami oraz podatników VAT zwolnionych od podatku. Zgodnie bowiem z art. 89a ust. 2a ustawy o VAT w przypadku dostawy towaru lub świadczenia usług dokonanych na rzecz podmiotu innego niż podatnik, o którym mowa w art. 15 ust. 1, zarejestrowany jako podatnik VAT czynny (czyli na rzecz konsumenta lub podatnika zwolnionego z VAT), korekta, o której mowa w art. 89a ust. 1 ustawy o VAT, może zostać dokonana, jeżeli:

- 1) wierzytelność została potwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu i skierowana na drogę postępowania egzekucyjnego lub
- 2) wierzytelność została wpisana do rejestru długów prowadzonego na poziomie krajowym, lub
- 3) wobec dłużnika ogłoszono upadłość konsumencką na podstawie odrębnych przepisów.

5.2. Warunki zastosowania ulgi na złe długi

Jestem czynnym podatnikiem VAT. Jakie warunki muszę spełniać aby móc skorzystać z ulgi na złe długi, w przypadku gdy kontrahenci nie regulują terminowo należności?

Ulga na złe długi dotyczy wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona. O jej uprawdopodobnieniu mówimy wówczas, gdy nie zostanie ona uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie w ciągu 90 dni od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze. Aby wierzyciel mógł skorzystać z ulgi na złe długi, muszą być spełnione następujące warunki:

- na dzień poprzedzający dzień złożenia deklaracji podatkowej, w której dokonuje się korekty wierzyciel jest podatnikiem zarejestrowanym jako podatnik VAT czynny,

-
- od daty wystawienia faktury dokumentującej wierzytelność nie upłynęły 3 lata, licząc od końca roku, w którym została wystawiona.

Zgodnie z art. 89a ust. 3 ustawy o VAT, korekta podstawy opodatkowania i podatku należnego przez wierzyciela może nastąpić w rozliczeniu za okres, w którym nieściągalność wierzytelności uznaje się za uprawdopodobnioną, pod warunkiem że do dnia złożenia przez wierzyciela rozliczenia za ten okres wierzytelność nie została uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie.

5.3. Obowiązek zmniejszenia podatku naliczonego przez dłużnika

Zalegam z płatnościami dotyczącymi kilku faktur od tego samego kontrahenta. Czy można uniknąć konieczności korygowania VAT naliczonego mimo braku zapłaty za towary?

W przypadku nieuregulowania należności wynikającej z faktury dokumentującej dostawę towarów lub świadczenie usług na terytorium kraju w terminie 90 dni od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze, dłużnik ma obowiązek dokonania korekty odliczonego podatku naliczonego wynikającego z tej faktury, w rozliczeniu za okres, w którym upłynął 90. dzień od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze.

Istnieje jednak odstępstwo od tej zasady. Nie ma ona zastosowania wówczas, gdy dłużnik ureguluje należność najpóźniej w ostatnim dniu okresu rozliczeniowego, w którym upłynął 90. dzień od dnia upływu terminu płatności tej należności.

Jeżeli należność zostanie uregulowana częściowo, korekta dotyczyć będzie podatku naliczonego przypadającego na nieuregulowaną część należności.

5.4. Ponowna korekta w związku z uregulowaniem należności

W JPK_V7M za grudzień 2023 r. skorygowałem VAT naliczony, w związku z upływem 90 dni od terminu płatności należności. W lutym 2024 r. zamierzam uregulować całą należność, w odniesieniu do której skorygowałem VAT. Czy będę musiał skorygować rozliczenie za grudzień 2023 r., aby „odzyskać” podatek naliczony?

Ustawodawca w stosunku do wierzyciela, jak i do dłużnika, uregulował zasady dokonywania korekty podatku w sytuacji, gdy po zastosowaniu ulgi na złe długi należność zostanie przez dłużnika uregulowana. W przypadku gdy po złożeniu deklaracji podatkowej, w której wierzyciel skorygował podatek należny i podstawę opodatkowania, należność zostanie uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie, wierzyciel ma obowiązek zwiększenia podstawy opodatkowania i kwoty podatku należnego w rozliczeniu za okres, w którym należność została uregulowana lub zbyta.

Jeżeli należność zostanie uregulowana częściowo, wówczas podstawa opodatkowania oraz kwota podatku należnego musi być zwiększona w odniesieniu do tej części.

Natomiast po stronie dłużnika – w przypadku uregulowania przez niego należności po dokonaniu korekty podatku naliczonego – powstanie prawo do zwiększenia kwoty podatku naliczonego w rozliczeniu za okres, w którym należność uregulowano (lub o część kwoty podatku naliczonego przy częściowym uregulowaniu należności).

5.5. Termin płatności przedłużony przez strony a prawo do ulgi na złe długi

Wystawiłem na rzecz kontrahenta fakturę, której termin płatności należności z niej wynikającej przypadła w dniu 4 stycznia 2024 r. Zanim termin ten upłynął na prośbę dłużnika ze względu na jego kłopoty finansowe termin ten został przesunięty w drodze porozumienia na 22 marca 2024 r. W jaki sposób powinienem liczyć termin, po upływie którego będę mógł skorzystać z ulgi na złe długi?

Podatnik może skorygować podstawę opodatkowania oraz podatek należny z tytułu dostawy towarów lub świadczenia usług na terytorium kraju w przypadku wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona, czyli gdy wierzytelność nie została uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie w ciągu 90 dni od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze.

Na podstawie art. 89b ust. 1 ustawy o VAT dłużnik ma z kolei obowiązek skorygowania odliczonego wcześniej podatku naliczonego, w przypadku gdy w terminie 90 dni od dnia upływu terminu płatności określonego w umowie lub na fakturze nie uregulował należności.

Przepisów art. 89b ust. 1 nie stosuje się, jeżeli dłużnik uregulował należność najpóźniej w ostatnim dniu okresu rozliczeniowego, w którym upłynął 90. dzień od dnia upływu terminu płatności tej należności (art. 89b ust. 1a ustawy).

Z pytania wynika, iż wierzyciel zawarł z dłużnikiem (przed upływem terminu, by uznać nieściągalność wierzytelności za uprawdopodobnioną) porozumienie o przedłużeniu terminu płatności należności do dnia 22 marca 2024 r.

Jeżeli zatem, za zgodą obu stron ustalono nowy termin płatności należności, to ten termin będzie właściwym do liczenia okresu, o którym mowa w art. 89a ust. 1a i art. 89b ustawy o VAT.

5.6. Prawo do skorzystania z ulgi na złe długi przy zarządzie sukcesyjnym

Jako czynny podatnik VAT nie otrzymałem zapłaty za wykonaną usługę na rzecz czynnego podatnika VAT. Od terminu płatności upłynęło już 90 dni. Niestety dłużnik zmarł, ale w jego miejsce ustanowiono zarządcę sukcesyjnego. Czy mogę skorzystać z ulgi na złe długi, o której mowa w art. 89a ustawy o VAT?

Podatnik może skorygować podstawę opodatkowania oraz podatek należny z tytułu dostawy towarów lub świadczenia usług na terytorium kraju w przypadku wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona. Nieściągalność wierzytelności uważa się za uprawdopodobnioną, w przypadku gdy nie została ona uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie w ciągu 90 dni od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze. Korekty dokonuje się w rozliczeniu za okres, w którym nieściągalność wierzytelności uznaje się za uprawdopodobnioną, pod warunkiem, że do dnia złożenia przez wierzyciela deklaracji podatkowej za ten okres wierzytelność nie została uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie.

Skorzystanie przez wierzyciela z tej ulgi możliwe jest po spełnieniu warunków określonych w art. 89a ust. 2 ustawy o VAT, tj.:

- na dzień poprzedzający dzień złożenia deklaracji podatkowej, w której dokonuje się korekty wierzyciel musi być podatnikiem zarejestrowanym jako podatnik VAT czynny,
- od daty wystawienia faktury dokumentującej wierzytelność nie mogą upłynąć 3 lata, licząc od końca roku, w którym została wystawiona.

Z przedstawionego pytania wynika, że kontrahent podatnika nie uregulował należności z tytułu wykonanej usługi, a od terminu płatności upłynęło już 90 dni. Kontrahent podatnika

(dłużnik) zmarł, ale zgodnie z przepisami ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz. U. z 2021 r. poz. 170) został ustanowiony zarządca sukcesyjny. W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z art. 29 ww. ustawy **od chwili ustanowienia zarządu sukcesyjnego zarządca sukcesyjny wykonuje prawa i obowiązki zmarłego przedsiębiorcy wynikające z wykonywanej przez niego działalności gospodarczej oraz prawa i obowiązki wynikające z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku.**

Ponadto należy zaznaczyć, że na podstawie art. 15 ust. 1a ustawy o VAT, podatnikiem VAT jest także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej stanowiąca przedsiębiorstwo w spadku w okresie od otwarcia spadku do dnia wygaśnięcia:

- 1) zarządu sukcesyjnego albo
- 2) uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego, jeżeli zarząd sukcesyjny nie został ustanowiony i dokonano zgłoszenia, o którym mowa w art. 12 ust. 1c ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz. U. z 2022 r. poz. 2500).

Podatnika takiego uznaje się za kontynuującego prowadzenie działalności gospodarczej zmarłego podatnika (zgodnie z art. 15 ust. 1b ustawy o VAT). W związku z powyższym przedsiębiorstwo w spadku, które prowadzi zarządca sukcesyjny jest podatnikiem VAT. Zarządca sukcesyjny, **prowadząc z wykorzystaniem przedsiębiorstwa zmarłego podatnika przedsiębiorstwo w spadku jest uprawniony i zobowiązany do składania deklaracji lub korekt deklaracji za zmarłego podatnika.** Fakt, iż w miejsce zmarłego dłużnika powołano zarządcę sukcesyjnego, który prowadzi firmę dłużnika, nie ma znaczenia dla realizacji przez wierzyciela prawa do zastosowania ulgi na złe długi (o ile spełnione są warunki wskazane w art. 89a ust. 2 ustawy o VAT).

5.7. Data upływu terminu płatności w JPK_VAT z deklaracją

Czy w JPK_VAT z deklaracją, w którym obniżam podstawę opodatkowania i VAT należny w związku z ulgą na złe długi muszę wskazywać datę upływu terminu płatności? Czy w przypadku, gdy dłużnik ureguluje należność, będę miał obowiązek wskazania daty zapłaty?

Wierzyciel, który dokonuje w rozliczeniu korekty podstawy opodatkowania i VAT należnego w ramach tzw. ulgi na złe długi, w części ewidencyjnej JPK_VAT musi wskazać datę upływu terminu płatności należności, w stosunku do której stosuje ulgę. W § 10 ust. 2 pkt 1 lit. f) rozporządzenia w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług wskazano bowiem, iż ewidencja w zakresie podatku należnego zawierać powinna datę upływu terminu płatności w przypadku korekty dokonanej zgodnie z art. 89a ust. 1 ustawy o VAT lub datę uregulowania lub zbycia należności w przypadku korekty dokonanej zgodnie z art. 89a ust. 4 ustawy o VAT.

Po uregulowaniu należności przez dłużnika, wierzyciel nie ma już obowiązku informowania w JPK_VAT o dacie otrzymanej zapłaty. Taki obowiązek będzie miał dłużnik, który dokonując zwiększenia VAT naliczonego po uregulowaniu należności będzie musiał wskazać w swoim rozliczeniu (w części ewidencyjnej JPK_VAT) datę uregulowania lub zbycia należności.